

Pohjoismaiden neuvostolle

28. lokakuuta 2019

**Vastaus Pohjoismaiden neuvoston kirjalliseen kysymykseen
diktatuureista tai turvattomista maista tehtävistä adoptioista (E 7/2019)**

Pohjoismaiden neuvoston kirjallinen kysymys

Pohjoismaiden neuvosto esitti 26. kesäkuuta 2019 Pohjoismaiden ministerineuvostolle seuraavan kirjallisen kysymyksen diktatuureista tai turvattomista maista tehtävistä adoptioista:

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta pyytää Pohjoismaiden ministerineuvostolta vastausta siihen, kuinka Pohjoismaat varmistavat adoptioiden lainmukaisuuden ja lapsen parhaan kunnioittamisen toteutumisen.

Kysymyksen taustalla on Pohjoismaiden vihreän vasemmiston jäsen ehdotus diktatuureista tai turvattomista maista tehtävien adoptioiden lakkauttamisesta (A 1806/välfärd), jonka käsittelyn valiokunta on päättänyt.

Pohjoismaiden ministerineuvoston vastaus

Kaikki Pohjoismaat ovat sitoutuneet noudattamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta (LOS) sekä sen toista lisäpöytäkirjaa lapsikaupasta. Norja ja Islanti ovat sisällyttäneet sopimuksen lainsäädäntöönsä, ja Ruotsin lainsäädäntöön se sisällytetään 1. tammikuuta 2020. Pohjoismaat ovat lisäksi liittyneet Haagissa vuonna 1993 laadittuun lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevaan yleissopimukseen. Yleissopimukset ovat voimassa myös Ahvenanmaalla, Färsaarilla ja Grönlannissa.

Vuonna 1993 laaditun Haagin yleissopimuksen tavoitteena on muun muassa varmistaa, että kansainväliset adoptiot toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen perusoikeuksia kunnioittaen lasten kaappaamisen, myynnin ja kauppaamisen estämiseksi.

Seuraavaksi annetaan yleiskatsaus kansainvälisten adoptioiden vaatimuksista Pohjoismaissa. Sen perustana on jokaisen Pohjoismaan antama selvitys. Yksityiskohtaisen kuvauksen eri maiden adoptiomenettelyistä voi saada asianomaiselta kansalliselta viranomaiselta.

Kaikkiin Pohjoismaihin on perustettu Haagin yleissopimuksen edellyttämä keskusviranomaisen, joka valtuuttaa ja valvoo adoptiopalvelunantajia ja varmistaa, että adoptioissa noudatetaan yleissopimuksen vaatimuksia sekä kansallista lainsäädäntöä. Kansainvälisiä adoptioita saavat välittää ainoastaan palvelunantajat, joilla on keskusviranomaisen myöntämä toimilupa. Palvelunantajille asetetaan korkeita vaatimuksia. Niillä on oltava osaamista alalla, niiden on keskityttävä lapsen edun toteutumiseen, eivätkä ne saa tavoitella toiminnallaan voittoa.

Kansallisen toimiluvan saaneella adoptiopalvelunantajalla on jokaisessa Pohjoismaassa lisäksi oltava kutakin alkuperämaata koskeva lupa tai lupa yhteistyöhön yksittäisen ulkomaisen viranomaisen tai palvelunantajan kanssa. Tämä määräaikainen lupa on voimassa 2–5 vuotta eri maiden säännöistä riippuen.

Norjan vastauksesta käy ilmi, että Haagin yleissopimus on johtanut kansainvälisten adoptioiden tehokkaampaan sääntelyyn, parempaan valvontaan, menettelytapojen tiukentamiseen sekä toiminnan viranomaisohjaukseen. Se on merkinnyt lisäpanostusta ei-toivottujen ja laittomien adoptiokäytäntöjen kitkemiseksi. Norja tekee yhteistyötä vain Haagin yleissopimukseen liittyneiden maiden kanssa. Poikkeuksena ovat Etelä-Korea ja Taiwan. Yhteistyö yleissopimukseen sitoutumattoman maan ja Norjan välillä on mahdollista vain, jos maalla on yleissopimuksen periaatteiden mukainen järjestelmä. Norjaan adoptoidaan lapsia ainoastaan lapsen oikeuksien sopimukseen liittyneistä maista.

Norjan tapaan myös Islanti kertoo vastauksessaan, että Haagin yleissopimus on johtanut kansainvälisten adoptioiden tiukempaan sääntelyyn ja tehokkaampaan valvontaan. Siksi kansainvälisten adoptioiden puitteet ovat nykyisin erilaiset kuin ennen yleissopimuksen soveltamista. Kansainvälisiä adoptioita koskevat kansalliset lait ja säännöt on Islannissa laadittu Haagin yleissopimuksen sääntöjen ja niiden perustana olevien periaatteiden mukaisesti. Jokaisen adoption tavoitteena on lapsen edun toteutuminen. Islanti tekee yhteistyötä viiden alkuperämaan kanssa. Ne ovat kaikki sitoutuneet noudattamaan Haagin yleissopimusta ja YK:n lapsen oikeuksien sopimusta.

Ruotsi toteaa vastauksessaan, että adoptioita koskevia säädöksiä on vähitellen tiukennettu sitä mukaa, kun kansainvälisten adoptioiden riskeistä on saatu enemmän tietoa. Ruotsiin voidaan adoptoida lapsia ainoastaan sellaisista maista, joiden lainsäädännössä tai muussa luotettavassa sääntelyssä otetaan huomioon ne kansainvälisten adoptioiden perusperiaatteet, jotka on esitetty lapsen oikeuksien sopimuksessa ja Haagin yleissopimuksessa. Ruotsin kaikki nykyiset 24 yhteistyömaata ovat liittyneet lapsen oikeuksien sopimukseen. Haagin yleissopimusta ovat sitoutuneet noudattamaan kaikki Etelä-Koreaa ja Taiwania lukuun ottamatta.

Tanskan koko adoptiojärjestelmä tarkistettiin vuonna 2014, minkä seurauksena laadittiin laaja poliittinen sopimus uudesta adoptiojärjestelmästä. Sopimusosapuolet olivat yhtä mieltä siitä, että "adoptiossa on ennen kaikkea huolehdittava lapsen tarpeista. Lähestymistavan on siksi oltava varovainen, ja huomiota on ensisijaisesti kiinnitettävä adoptioiden turvallisuuteen ja laillisuuteen. Lapsen edun toteutuminen on ollut tärkeä ja johtava periaate alan uudistamista koskevissa keskusteluissa". Sopimuksen seurauksena Tanskaan saatiin vuonna 2016 uusi adoptiolainsäädäntö.

Tanska noudattaa yhteistyökumppaneiden valinnassa erityistä varovaisuutta silloin, kun yhteistyökumppani on maassa, joka ei ole liittynyt Haagin yleissopimukseen. Varovaisuusperiaatetta noudatetaan myös uuden yhteistyön käynnistämisessä yleissopimukseen liittymättömien maiden kanssa. Yhteistyökumppaneita valittaessa ratkaisevaa on, että maan viranomaisrakenne, lainsäädäntö ja käytännöt tukevat ja myötäilevät Haagin yleissopimuksen periaatteita ja että maan adoptiosäännöt ovat Tanskan sääntöjen mukaisia. Tanskan nykyisistä 12 yhteistyömaasta Haagin yleissopimukseen ovat liittyneet kaikki Etelä-Koreaa ja Taiwania lukuun ottamatta. Tanskan viranomaisten on myös hyväksyttävä kaikki ehdotettavat kansainväliset adoptiot, jotta vaatimusten toteutuminen voidaan varmistaa jokaisessa yksittäistapauksessa. Samat vaatimukset koskevat Färsaaria ja Grönlantia, jotka niin ikään kuuluvat Tanskan keskusviranomaisen valvonnan alaisuuteen. Färsaarten osalta tämä perustuu Tanskan ja Färsaarten väliseen yhteistyösopimukseen vuodelta 2018, jolloin aihealueen toimivalta siirtyi Färsaarille.

Suomen adoptiolainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2012. Lainsäädännön uudistamisen yleisenä ja ensisijaisena tavoitteena oli lapsen edun edistäminen adoptiossa esimerkiksi ehkäisemällä niin kutsuttuihin itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä. Kansainvälinen adoptio ilman palvelunantajaa voidaan Suomessa tunnustaa ainoastaan silloin, jos siihen on adoptiolautakunnan myöntämä lupa. Se myönnetään vain, jos adoptoitava lapsi on hakijan tai tämän puolison lähisukulainen tai jos lapsi on ollut pysyvästi hakijan huollettavana. Suomen kaikki yhdeksän yhteistyömaata ovat liittyneet lapsen oikeuksien sopimukseen. Haagin yleissopimusta ovat sitoutuneet noudattamaan kaikki Taiwania lukuun ottamatta. Suomen antama selvitys koskee myös Ahvenanmaata.

Áslaug Arna Sigurbjörnsdóttir
Islannin oikeusministeri